

Таким чином цей фактор вказує на «інтелектуальний ресурс батьків», а також на позитивне ставлення та позитивно орієнтовану взаємодію.

Другий фактор (внесок до сукупної дисперсії 21,612%) інтегрує в собі такі ресурси як «допомагаю/ показую/ роблю» (0,804), «професійні вміння інших» (0,747), «матеріальні ресурси родини» (0,709), «власні соціальні контакти» (0,689). У цьому факторі зібраний так званий соціальний капітал батьків (професійні вміння інших, соціальні контакти та матеріальні ресурси, напевно, для репетиторів), який підкреслює конкретні практичні внески батьків у процес освіти їхніх дітей. Підсумовуючи вищесказане щодо суттєвих характеристик факторів, можна надати їм наступні назви: перший фактор – «індивідуальні інтелектуальні ресурси та позитивне сприйняття», другий фактор – «практичний внесок соціального капіталу» у освітній розвиток дитини. Більш детальний аналіз факторних навантажень показав, що між цими двома факторами виділяється перехідна зона, що фіксує «емоційні ресурси батьків», «комунікативні здібності», «власні професійні вміння» та «пошук актуальних пропозицій». Названий перелік вказує на здатність батьків до соціальної взаємодії та практичне використання комунікативних навичок задля підтримки дитини в освітньому просторі.

Висновки. Проведене дослідження дає можливість ще раз переконатися щодо ролі комунікативних навичок в активізації ресурсів батьків. Включення батьків в процес підтримки дитини в освітньому просторі може бути більш усвідомлений за умови інформування батьків, щодо внутрішніх організаційних процесів у школі та розбудови партнерської взаємодії.

Список використаних джерел

Маклаков, А. Г. (2001). Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях. *Психологический журнал*, 22 (1), 16–24.

Петренко І. В.,

к. психол. н.

с.н.с. лабораторії психології спілкування,

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України,

м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

Вступ. Актуальна ситуація у суспільстві характеризується тим, що зусилля реформаторів стикаються з необізнаністю, пасивністю суб'єктів

освітнього процесу, а низький потенціал активності громадян пов'язується зі свідомим дистанціюванням від процесу законотворення та цілковитим покладанням відповідальності на державу як основного ініціатора, впроваджувача та виконавця змін. Ситуація утруднюється низьким рівнем комунікації між суб'єктами освітніх реформ: учителями, батьками, учнями, представниками громад й іншими заінтересованими сторонами. Моніторинг процесів соціальних змін засвідчив необхідність кваліфікованого соціально-психологічного забезпечення підтримки педагогічною спільнотою та громадськістю реформ у сфері освіти, що потребує створення, накопичення, систематизації, поширення, а також втілення такого супроводу в спеціальних психотехнологічних засобах. З погляду на це, використання соціально-психологічних технологій сприятиме налагодженню прозорих комунікацій між суб'єктами процесу реформування освіти – школи, сім'ї, громади; підвищенню рівня соціально-психологічної грамотності творців освітньої реформи; прискоренню психологічної та соціальної адаптації до нововведень; конструктивній взаємодії у просторі освіти, зниженню рівня соціальної напруженості та конфліктності, підвищенню ефективності впровадження концепції «Нова українська школа».

Результати дослідження. *Психологічний ресурс*, у широкому сенсі, визначається як такий психологічний засіб або можливість, якими людина може скористатися для вирішення життєвих завдань будь-якого рівня складності. У психологічній літературі «внутрішній» (психологічний) ресурс визначається як сукупність когнітивно-феноменологічних властивостей людини – чинити опір, зберігати емоційну стабільність, виявляти атрибутивні тенденції – що у співвідношенні із «зовнішніми» вимогами зумовлюють тип стресової реакції суб'єкта (Lazarus; Launier, 1981). Психологічні ресурси розглядаються як особистісні властивості і уміння, що допомагають людині адаптуватися до стресових ситуацій та їх переборювати – самоповага, самоконтроль, життєві цінності, професійні уміння (Hobfoll; Lilly, 1993); або як сили характеру, що дають змогу реалізувати загальнолюдські чесноти – мудрість і знання, любов і гуманізм, мужність, справедливість, помірність, духовність або трансцендентність (Park, 2009). До того ж, під психологічними ресурсами розуміються засоби трансформації дійсності, що ведуть до розкриття тих потенцій особистості, у яких виявляються необхідні ознаки її повноцінного і автентичного існування, як-от ресурс прийняття, ресурс сенсу, ресурс свободи, ресурс віри, ресурс самотрансценденції (Рязанцева; Бринза, 2010). Внутрішні ресурси розглядаються як інтерпретаційні коди осягнення людиною екзистенційного досвіду (Штепа, 2018); як життєвий досвід, неусвідомлені потреби, внутрішня мудрість – знання про себе і свої потенції (Рубштейн, 2009); а також як стан, що характеризується відповідальністю, впевненістю у

розв'язанні поставлених завдань і відчуттям особистісної свободи (Майленова, 2002).

Слід зазначити, що партнерська взаємодія, як психологічний ресурс налагодження процесу спілкування, відрізняється від інших видів міжособистісних стосунків і характеризується, насамперед, активністю, ініціативністю, рівністю партнерів, їх самостійністю, узгодженістю рішень і злагодженістю дій, проявом власної позиції особистості і її вмінням співпрацювати з іншими. У цьому контексті соціально-психологічні технології як засоби, а, отже, й як комунікативні ресурси партнерської взаємодії, відносяться до діалогічного напрямку організаційного розвитку групи і спрямовані на зміни, що впливають на підвищення рівня групової ефективності (Schwarz, 2005). У цьому контексті критеріями групової ефективності визначаються: *адаптивність* – здатність особистості вирішувати проблеми, фіксуючи увагу на ресурсах і досягненнях цілей; високу *продуктивність* – досягнення вагомих результатів при вирішенні поставлених завдань; *залучення* – заохочення, спонукання членів групи брати участь у спільній роботі і їх *навчання* – отримання нового знання, а також підвищення, завдяки цьому, рівня своєї професійної і психологічної компетентності (Beckhard, 2006).

Апробацію технологій партнерської взаємодії і їх оцінку за означеними критеріями групової ефективності було розпочато у лютому-березні 2020 року під час ознайомлення вчителів закладів загальної середньої освіти м. Києва з сучасним соціально-психологічним інструментарієм. І хоча результати дослідження мають імовірнісний характер і потребують свого уточнення і доповнення, а також проведення подальших розвідок у цьому напрямі, можна зробити деякі попередні узагальнення. За висловлюваннями учасників, головним результатом залучення до групової роботи став діалог, внаслідок якого стало можливим ухвалити важливі колективні рішення. Причому, результат, який не «спущений» зверху, а вироблений самими учасниками в процесі вдумливого і зацікавленого обговорення того, яким чином можна вплинути на ситуацію в освіті в контексті її реформування. Застосування зазначених технологій підвищує рівень компетентності педагогів в умінні вести діалог, ставити відкриті запитання і знаходити на них відповіді. На думку учасників, така конструктивна робота сприятиме розв'язанню у шкільному середовищі важливих завдань шляхом обміну думками, знаходження спільної позиції і вироблення плану дій щодо їх розв'язання. Засвоюючи принципи, покладені в основу співпраці, партнери мають змогу отримати необхідну інформацію щодо розуміння і вирішення проблем, визначити головне і другорядне, не відволікатися від основної мети, утриматися в руслі поставлених завдань, вміти обґрунтовувати свою позицію. Учасниками обговорення вбачається за необхідне перетворити партнерську взаємодію на усталену практику між представниками владних структур, неурядових

організацій і освітньою спільнотою, адже зацікавленість освітян у ефективному реформуванні галузі не викликає сумніву. Саме цьому й сприятиме опрацювання і запровадження у шкільне середовище соціально-психологічних технологій партнерської взаємодії (Петренко, 2021).

Застосовуючи соціально-психологічні технології партнерської взаємодії, слід брати до уваги те, що у процесі групової роботи визначають три рівня їх реалізації (Davidson, 2005). Перший рівень – рівень *макропроцесу*, що відображає загальну мету, яку досягатиме група в процесі своєї роботи (приміром, розробка стратегічного плану, вирішення проблеми, врегулювання конфліктної ситуації тощо). Другий рівень – рівень *мезопроцесу* або рівень такого специфічного процесу, коли група для досягнення поставленої мети проходить заздалегідь визначену серію відповідних технологічних кроків (наприклад, дев'яти-, семи-, п'яти-крокові моделі вирішення проблем, створення карти процесу, вибір релевантних технологій). Третій рівень – рівень *мікропроцесу* або рівень окремих технік, як-от мозковий штурм, фокусуюче питання, аналіз Парето, емоційні картки тощо. Соціально-психологічні технології, як комунікативні засоби підвищення партнерської взаємодії, можуть бути універсальними, використовуватися на будь-якому етапі, або специфічними, тобто можуть застосовуватися на різних етапах інтерактивної роботи з групою: на етапі підготовки, на початковому етапі, на етапі пошуку рішення, на етапі визначення плану дій, а також етапі завершення групової роботи.

Висновки. Наголошено на необхідність запровадження кваліфікованого соціально-психологічного супроводу підтримки педагогічною спільнотою та громадськістю реформ у сфері освіти, що потребує створення спеціальних психотехнологічних засобів.

Зазначено, що використання соціально-психологічних технологій сприятиме налагодженню прозорих комунікацій між суб'єктами процесу реформування освіти – школи, сім'ї, громади.

Зауважено, що партнерська взаємодія, як психологічний ресурс налагодження процесу спілкування, відрізняється від інших видів міжособистісних стосунків і характеризується, насамперед, активністю, ініціативністю, рівністю партнерів, їх самостійністю, узгодженістю прийнятих рішень і злагодженістю дій, проявом власної позиції особистості і її вмінням співпрацювати з іншими.

Список використаних джерел

Майленова, Ф. (2002). Выбор и ответственность в психологическом консультировании. М.: «КСП+».

Петренко, І. В. (2021). Соціально-психологічні технології партнерської взаємодії як засіб підвищення групової ефективності учасників процесу

реформування освіти. Зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Актуальні проблеми психології: Т. V. Психофізіологія. Експериментальна психологія. Психологія праці», 21, 132–145.

Рубштейн, Н. (2009). Полный тренинг по развитию уверенности в себе. 73 упражнения, которые сделают вас абсолютно уверенным человеком. М.: Эксмо.

Рязанцева, О. Ю., Бринза, І. В. (2010). До проблеми діагностики екзистенціальних ресурсів особистості. *Актуальні проблеми психології. Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка*, 7 (23), 201–209.

Штепа, О. С. (2018). Опитувальник психологічної ресурсності особистості: результати розробки й апробації авторської методики. *Проблеми сучасної психології: Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка, Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, 39, 380–399.

Beckhard, R. (2006). What is organizational development? *Organization Development: A Jossey-Bass Reader* / by Joan V. Gallos, Edgar H. Schein. Jossey-Bass A Wiley Imprint.

Davidson, P. (2005). A. Process Designs. *The Skilled Facilitator Fieldbook*. Ed. By R. Schwarz, A. Davidson, P. Carlson, S. Mckinney. San Francisco: Jossey-Bass, 2005.

Hobfoll, S. E.; Lilly, R. S. (1993). Resource conservation as a strategy for community psychology. *Journal of Community Psychology*, 21, 128–148.

Lazarus, R. S., Launier, R. (1981). Stressbezogene transaktionen zwischen person und Umwelt. In R. Nitsch (Hrsg.). *Stress: Teorien, untersuchungen, Massnahmen*. Bern: Huber.

Park, N. (2009). Character Strengths: Research and Practice. *Journal of College & Character*, 4.

Schwarz, R. (2005). The Group Effectiveness Model. *The Skilled Facilitator Fieldbook*. Ed. by R. Schwarz, A. Davidson, P. Carlson, S. Mckinney. San Francisco: Jossey-Bass.

Пиж Л. С.,
практичний психолог вищої категорії
Жизномирська ЗОШ І-ІІІ ступенів
Тернопільська обл., Бучацький р-н, с. Жизномир

РЕФОРМА «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»: ЗМІНИ, ЩО ВІДБУЛИСЯ

Вступ. Реформа НУШ позитивно вплинула на виховання учнів та НВП в цілому. Важливо відмітити спільну роботу вчителів, психолога та батьків. Адже